محمد يوسف جويو

عِلم ڪُتب خانا سان لاڳاپيل لفظن ۽ اصطلاحن جي معنيٰ ۽ مفهوم

The meaning and connotation of words/terms related to library science

Abstract:

Languages are a source of communication. They are also the foundation of the thoughts, feelings and mental creation of human beings. Language can be strengthened when a very rich vocabulary exists for the sack of knowledge, understanding, and articulation. Through strong vocabulary the language can be transformed into different book references. Such vocabulary can be found in dictionaries.

There are a number of languages which are being spoken all around the world, but among them all, there exists a language which is considered dominant all around the world. The language, which is being referred to, is the English language which is now supposed to be a global language, as it is understood everywhere.

A dictionary is a reference book containing the words of a language usually alphabetically arranged, with information on their forms, pronunciations, functions, meanings, etymologies, spellings and idiomatic uses. Most of this information cannot be found in other reference books. It is important to consider several advantages in the use of dictionaries.

There is a lot of material available in English dictionaries, rather than dictionaries of Sindhi or other local languages. However, such types of strong dictionaries are the demand of native speakers in their own languages.

In this article, the author tried to find out some new words along with usage in different books (Sindhi, Urdu & English) for better understanding in daily life through the help of spoken as well as written form in books regarding Library Science.

ٻولي رابطي جي ذريعي هجڻ سان گڏ ماڻهن جي سوچن، خيالن، تخيلن ۽ ذهني تخليقن جي اظهار جو پڻ ذريعو آهي. گڏيل قومن جي اداري قومن جي مادري ٻولين جي اهميت کي وڌائيندي هر سال 21 فيبروريءَ جو ڏينهن مقرر ڪيو آهي. ان مان اهو ثابت ٿئي ٿو تہ قومن لاءِ ٻوليون نہ رڳو اظهار جو ذريعو آهن، پر انهن جي سڃاڻپ ۽ انهن جي تهذيب تمدن ۽ تاريخ جي سڃاڻپ پڻ آهن. مادري ٻوليءَ واري سڃاڻپ ئي

دنيا ۾ قومن کي الڳ حيثيت سان نروار ڪيو بيٺي آهي.

هڪڙيون ٻوليون فطري هونديون آهن. جيڪي قومن جي وجود جي اچڻ سان ئي جُڙنديون آهن ۽ پوءِ وقت، حالتن، ايجادن، تحقيق ۽ علمي ترقيءَ سان ان ٻوليءَ جي لفظن جي ذخيري (Corpus) ۾ واڌارو ٿيندو رهندو آهي. اهڙيءَ طرح سان اها ٻولي پنهنجي وسعت وڌائيندي رهندي آهي. اهڙين فطري ٻولين مان اسان جي سنڌي ٻولي پڻ هڪ آهي.

ڪي ٻوليون وري سماجي ۽ سياسي اُٿل پُٿل سان وجود ۾ ايندڻيون آهن يا وري ڪي حڪمران پنهنجي حڪومت يا حڪمراني قائم دائم رکڻ خاطر ڪي نيون ٻوليون جوڙيندا يا پيدا ڪندا آهن. جيئن هت ننڍي کنڊ ۾ اردو ٻولي اهڙي ئي اُٿل پُٿل ۽ اُن وقت جي سماجي ۽ سياسي حالتن آهر وجود ۾ آئي ۽ مختلف ايشيائي ٻولين کان اکر ۽ آواز وٺندي پنهنجي وسعت کي وڌايو آهي. اردوءَ کي لشڪري زبان بہ ڪوٺيو ويندو آهي. هن وقت اها ٻولي ننڍي کنڊ ۾ ڳالهائِي ۽ سمجهي وڃي ٿي.

سنڌ ۾ انگريزن جي اچڻ کان پوءِ ٻولين تي جديد انداز سان علمي ڪم ٿيڻ شروع ٿيو. سڀ کان پهرين انگريز حڪومت جي ڪوشش سان ٻوليءَ جي الفابيٽ جُڙي راس ٿي ۽ مختلف موضوعن تي ڪتاب لکجڻ شروع ٿيا، وري پرنٽنگ پريس جي اچڻ سان اُهي ڇپجڻ ۽ عام ماڻهن تائين پهچڻ بہ شروع ٿي ويا.

ٻوليون تڏهن ئي طاقتور سمجهيون وينديون آهن جڏهن انهن وٽ پنهنجي ٻوليءَ جي لفظن جو هڪ وسيع ذخيرو يعني ڪارپس موجود هجي ٿو. اهو هر لحاظ کان، هر موضوع جي مناسبت کان ۽ هر نئين ايجاد يا نئين علم جي مناسبت سان هُن ۾ لفظ گهڙي ٺاهڻ يا متبادل لفظن جو موجود هجڻ يا وري انهن ٻين ٻولين جي لفظن کي پاڻ ۾ آڊي ساڊي پنهنجو پاڻ ۾ سمائي ڇڏڻ جي سگهہ هجي. اهائي ٻوليءَ جي اصل ترقي ۽ واڌ ويجھہ آهي. اهڙو ٻوليءَ جي لفظن جو گهڻي ۾ گهڻو ذخيرو اسان کي ان جي مختلف موضوعن تي ٺهيل ۽ جڙيل لغتن يا ڊڪشنرين مان ئي ملي سگهي ٿو. رياضت ٻرڙو لکي ٿو تہ:

> ”ٻوليءَ ۾ معنائن، مفهومن ۽ سمجهاڻين جو ااظهار پڻ ضرورت موجب هڪ ۽ هڪ کان وڌيڪ لفظن وسيلي ڪجي ٿو. وقت گذرڻ سان، سماجي ڪار وَهنوار موجب هر لفظ جي هڪ الڳ تاريخ جڙي پوندي آهي. لفظ جي اها معنوي تاريخ پڻ تبديلين منجهان اهڙيءَ طرح گذري ٿي، جهڙيءَ طرح سماج تبديلين منجهان گذري ٿو يعني لفظن جون معنائون پڻ بدلجڻ جي عمل منجهان گذرنديون رهن ٿيون. ان ڪري لفظ

پاڻ به هڪ تاريخ آهن ۽ انهن جي معنيٰ ۾ به تاريخ سمايل آهي. ان ڪري جڏهن به ڪنهن لفظ جو اڀياس ڪجي ٿو ته نه رڳو ان لفظ ۽ ان ۾ آيل تبديليءَ جي تاريخ جو اڀياس ٿئي ٿو پر لفظ سان ڳنڍيل معنائن ۽ معنائن ۾ آيل تبديلين جي تاريخ جو مطالعو به ٿئي ٿو.“[1]

لغت کي انگريزيءَ ۾ ڊڪشنري (Dictionary) چئبو آهي. لغتون مختلف قسمن جو ٿين ٿيون. جيئن عام ڊڪشنري يا موضوع وار ڊڪشنريون جهڙوڪ علم حياتيات، طبعيات، ڪيميا، تجارت، تعميرات وغيره جون لغتون به ڇپيل آهن. جن مان اسان جا شاگرد توڙي استاد فائدو وٺي رهيا آهن. پر اهي اڪثر ڪري سڀ انگريزيءَ کان انگريزيءَ ۾ آهن. سنڌي ٻوليءَ ۾ اهڙيون لغتون ٿوريون بلڪ نه هجڻ جي برابر آهن. وري انهن مضمونن ۾ ته پيشوراڻي ڊگري رکندڙ مضمون جهڙوڪ انجنيئرنگ، فزيڪل هيلٿ ايجوڪيشن يا لائبرري سائنس جون ڊڪشنريون ته سنڌيءَ ۾ بنهه ڪونه آهن. پوءِ هاڻ اهڙي علمي تعمير ۽ سائنسي ڪم لاءِ اسان جي ادارن ۽ لاڳاپيل عالمن کي ضرور سوچڻ گهرجي ۽ ڪم به ڪرڻ گهرجي. آڪسفورڊ يونيورسٽي پريس، پاڪستان جي مينيجنگ ڊائريڪٽر محترمه امينه سيد لکي ٿي ته:

”دنيا ۾ انگريزي لغت جي شروعات سورهين صدي عيسويءَ جي پڇاڙڪن سالن کان ٿئي ٿي. انگريزي لغت نويسيءَ جي تاريخ ۾ سيموئل جانسن (1755ع) جو نالو چوٽيءَ تي آهي.“[2]

سنڌي لغات بابت ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ لکي ٿو ته:

”سنڌي لغات لکڻ جو سلسلو هڪ سَئو سال اڳ، 18 صديءَ جي وچ ڌاري شروع ٿيو خاص طرح انهيءَ لاءِ ته ٻاهرين ماڻهن کي سنڌي ٻولي سکڻ ۾ آساني ٿئي، انهيءَ ڪري اهي لغتون ’انگريزيءَ مان سنڌي‘ يا ’سنڌيءَ مان انگريزيءَ‘ ۾ لکيو ويون. ڪئپٽن اسٽئڪ، پهريائين ’انگريزي - سنڌي لغات‘ 1849ع ۾ شايع ڪئي ۽ ان کان پوءِ سندس سنڌي -انگريزي لغات 1855ع ۾ ڇپي، جنهن ۾ سنڌي لفظ ديوناگري اکرن ۾ لکيائين ۽ انهن جون معنائون انگريزيءَ ۾ ڏنائين. غالباً ان بعد سنڌ جي عالم ۽ محقق آخوند عبدالرحيم عباسي ’جواهر اللغات سنڌي اڪيچار‘ مرتب ڪئي.“[3]

لغت هڪ اهڙو ڪتاب آهي، جنهن کي هر طبقي ۽ هر مڪتبهءِ فڪر جو شاگرد، پنهنجي علمي سگهه کي وڌائڻ ۽ پنهنجي شعبي ۾ ماهر ٿيڻ لاءِ استعمال ڪندو

آهي يا پڙهندو آهي. جيئن ته لغتون جوڙڻ هڪ خاص فني ڪم آهي. اهڙيءَ طرح ڪتبخاني جي علم جي به هڪ الڳ لغت تيار ڪرڻ جي ضرورت آهي. اسان ڪي مطالعي ۽ مشاهدي مان معلوم ٿئي ٿو ته ڪا به معياري لغت جوڙڻ لاءِ عام طور هيٺين ستاءَ تحت يا ڏنل نُڪتن تي عمل ڪيو ويندو آهي.

- لغت ۾ شامل ٿيندڙ لفظن جي، الف – ب وار يا Alphabetic ترتيب سان داخلا هوندي آهي.
- لفظن جي سجاڻپ يا لفظن جي تلفظ ۽ هِجي اعرابن سان هُئڻ گهرجي ۽ ان ڪان سواءِ انهن لفظن جي گرامر ۾ سجاڻپ يعني اهو لفظ اسم، صفت يا فعل آهي، وضاحت سان لکيو ويندو آهي.
- مفهوم ۾ لفظن جو استعمال بنهه مختصر ۽ ننڍين ننڍين جملن يا محاورن ۾ استعمال ڪري، انهن جِي سني سمجهاڻي ڏئي ويندي آهي.
- لفظن جا متبادل لفظ پڻ داخل ڪيا ويندا آهن.
- لفظن جا ضد (لفظ) به داخل ڪيا ويندا آهن.
- بيهڪ جون نشانيون يا ڪي خاص اشارتي نشانيون يا پيشوراڻي علم جي لکڻ ۾ استعمال ٿيندڙ نشانين ڪي پڻ لغت جي شروعات يا آخري صفحن ۾ وضاحت سان بيان ڪيو ويندو آهي.
- ڊڪشنريءَ ۾ مخفف ۽ سائنسي علامتون يا لفظن جو واضح استعمال ڪيو وڃي
- نقشن، گرافن، تصويرن ڪي يا ڪِن نالن / انگن جي ٽيبل وغيره جو پڻ استعمال واضح ۽ آسان فهم ۾ ڪيو ويندو آهي.
- لغت ڪي جوڙڻ وقت مختلف ڊڪشنريون ۽ ٻوليءَ جا ڪتاب حوالي طور لازمي سامهون هئڻ گهرجن ته جيئن ڪنهن به مونجهاري جي صورت ۾ ان ڪي بهتر طور سلجهائي سگهجي.
- لغت جنهن به زبان ۾ ترتيب ڏني وڃي ٿي، ان ۾ مقامي ٻوليءَ جي آسان لفظن جو انتخاب ڪيو وڃي ٿو.
- پيشوراڻي علمن ۾ جيڪي مروج لفظ آهن، انهن لفظن جو مناسب استعمال لازمي ڪيو وڃي ٿو.

’عِلم ڪُتب خاني‘ سان لاڳاپيل اصطلاحن ۽ لفظن جي معنيٰ ۽ مفهوم:

1	AACR= Anglo-American Cataloging Rules	بين الاقوامي لائبررين جي لاءِ فهرست سازي (Cataloguing) جا قاعدا ۽ اصول ـ نوٽ: هي قاعدا آمريڪن لائبرري ايسوسيئشن جا جوڙيل آهن
2	Abstract	اختصار، تَت، وِچور ڪنهن ڪتاب جو خلاصو بيان ڪرڻ يا مختصر ڪري ٿورن لفظن ۾ اُن جو متن بيان ڪرڻ
3	Access	پهچ/ حاصلات يا گهٽي معلومات تائين پهچ / رسائي / اَچ وڃ ـاهليت/ ڳولي لهڻ جي صلاحيت ـتصور جي گهرائيءَ تائين پهچ
4	Accession Register	ڪتابن جي داخلا جو رجسٽر ـداخلا جو رجسٽر ـپهچ/ ڪتاب ڪي پنهنجي اصل هنڌ تي پهچڻ جو رڪارڊ ـڪنهن هنڌ يا منصب تي پهچڻ جو رڪارڊ
5	Accessory / Accessories	مددي يا سهڪاري شيءِ يا شيون/ مددگار / شريڪ / معاون ـڪمپيوٽر سان لاڳاپيل مددي شيون يا پُرزا جهڙوڪ: ڪيمرا، مائيڪ وغيره ـوڌيڪ پر ضروري شيون
6	Acquisition	حاصلات جو عمل/ حاصلات / حصولِ دستيابي ـلائبريءَ لاءِ ڪتابن کي حاصل ڪرڻ جو طريقيڪار
7	Archives	رڪارڊ/ اعلان/دستاويز يا تاريخي رڪارڊ / نَوادرات
8	Bibliography	ڪتابيات / فهرست نگاري ـڪتابن جي تعارفي لسٽ جيڪا تحقيقي مضمون يا تحقيقي ڪتاب جي آخر ۾ حوالي طور ڏني ويندي آهي.

		-ڪنهن به ليکڪ يا ڇپائيندڙ جي ڇپيل ڪتابن يا لکتن جو تفصيل ۽ ڇپجڻ جي تاريخ صفحا ۽ قيمت سميت ٻئي معلومات جي لسٽ
9	Bibliomania	ڪتابن جو شوقين، ڪتاب دوست -ڪتاب گڏ ڪرڻ جو شوقين -ڪتاب گڏ ڪرڻ جو خفت يا جُنون
10	Bibliopole	ڪتاب ڪپائيندڙ. وڪرو ڪندڙ -ڪتابَ وڪڻڻ وارو -ناياب ڪتاب وڪڻڻ وارو
11	Big Book	وڏا ڪتاب / عام ڪتابن کان وڏا ڪتاب -عام ماپ جي ڪتاب کان ڊيگهه ۽ ويکر ۾ وڏو ڪتاب (مثال، تصويري ڪهاڻين جو وڏو ڪتاب)
12	Book	ڪتابُ (جمع: ڪتابَ) -هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي. ڪتاب ڪنهن خاص يا عام مختلف موضوعن تي لکيل يا ڇپيل، هڪ يا هڪ کان وڌيڪ جلدن ۾ جڙيل / ٻڌل Bind ٿيل هجي. -يونيسڪو طرفان 1964ع جي ٿيل ڪانفرنس ۾ ڪتاب لاءِ واضح ڪيو ويو ته " گهٽ ۾ گهٽ 49 صفحن تي لکيل يا ڇپيل، ڪچي جلد يا پڪي جلد ۾ ٻڌل / جڙيل هجي تنهن کي ڪتاب چئجي ٿو."(9)
13	Book case	ڪتابن رکڻ جو خانو يا جارو / ڪتاب دان / ڪتابن جي الماري / ڪٻٽ -ڪتابن جي پيتي يا پرس نما ٿيلهو
14	Book Club	سستي اگهه ۾ وڪڻڻ وارو گروهه. سوسائٽي يا تنظيم. جماعت جنهن جي رڪنيت (Membership) پڻ ڪئي ويندي هجي. ڪتاب دوستي لاءِ جاکوڙيندڙ جيئن پاڪستان ۾ نيشنل بڪ ڪلب وغيره
15	Bookish	ڪتابن جو شوق رکندڙ / ڪتابن جو ديوانو
16	Book fair	ڪتابي ميلو / ميڙو

17	Book keeper	ڪتاب ڪاتو ٺاهيندڙ / منشي / روزنامچو لکندڙ۔ رجسٽر رکندڙ
18	Book louse	ڪتابن کي ٽُڪيندڙ جيت/ جُونءَ ۔ جيتُ جيڪو اُڏوهيءَ وانگي ڪتاب کي ڪائي چٽ ڪري
19	Book Mark	ڪپڙي جي سنهي پٽي جيڪا ڪتاب سان گڏ جلد ۾ ڇُهتيل/ڳنڍيل هوندي آهي ۽ پڙهندڙ ان کي پنهنجي نشانيءَ طور استعمال ڪندو آهي. ۔ ڪنهن سخت ڪارڊ جي ڊگهي پٽي ۔ پني جي ٽڪري يا ڪپڙي جي پٽي / ڏوري
20	Book review	ڪتاب جو جائزو يا تبصرو ڪتاب کي پڙهي ان جو مثبت تعارف يا تنقيدي ۽ اصلاحي جائزو وٺڻ يا پيش ڪرڻ
21	Bookbinder	ڪتابن جو جلدساز ۔ڪتاب جوڙيندڙ ۔ڪتابن جي مرمت يا جلد بندي ڪندڙ
22	Book end	ڪتابن جي قطار / ڪتابن جي صفبندي ڪتاب اُڀا ۽ سڌا قطار ۾ رکيل
23	Book man	ڪتابي ماڻهو ادبي ماڻهو صاحبِ ڪتاب ، صاحبِ علم
24	Book seller	ڪُتب فروش ۔ڪتاب ڪپائيندڙ ۔ڪتابن جي وڪري جوڪاروبار ڪندڙ
25	Bookworm	گهڻو مطالعو ڪندڙ
26	Borrow	عارضي طور ڪتاب ڪڻي واپس ڪرڻ
26	Calligraphy	ڪتابت: سٺن ۽ سهڻن اکرن سان لکڻ، خوشخطي، خوش نويسي، خطاطي سهڻي طريقي سان لکڻ جو ڏنڌو ڪندڙ
27	Catalogue	ڪيٽلاگ: لائبريريءَ ۾ موجود ڪتابن جي ترتيب ڏنل فهرست

		ـ ڪتابن ۾ ڪتابي مواد جي تفصيلي معلومات جو ڪارڊ جيڪو 3x5 انچن جو هوندو آهي (10) ـ لائبرريءَ ۾ پيل مواد جي فهرست
28	Circulation Desk	ڪتاب ڏيڻ ۾ واپس وٺڻ جي ميز
29	Claim	مالڪيءَ جي دعوا ڪرڻ، حق جتائڻ، مالڪي ڏيکارڻ
30	Classification	درجي بندي ڪتابن جِي موضوع وار ترتيب يا ورهاست
31	Commentator	مبصر. تنصرو ڪندڙ ـ تبصري نگار يا راءِ ڏيندڙ
32	Document	دستاويز ـ ڇپيل / اڻڇپيل مواد اليڪٽرونڪ يا قلمي نقشہ وغيره
33	Edition	ڇاپو / اشاعت -پهريون ڀيرو يا ٻيو ڀيرو ڇپيل جيترا ڀيرا ڪتاب ڇپبو ان جو نمبر ڏيڻ
34	Emerge	نمودار يا نروار ٿيڻ، ڏيک ڏيڻ، انڪشاف ٿيڻ ـ علمي تحقيق ۾ کوج سبب نئين شيءِ يا ڄاڻ جو ظاهر ٿيڻ
35	End note	ڪتاب يا ڪتاب جي ڪنهن حصي جي آخر ۾ ڇپيل نوٽ تحقيقي مضمون جي ڪنهن حصي جي آخر ۾ وضاحتي نوٽ
36	Enquiry	جاچ / پڇا ڳاڇا ڪرڻ / دريافت ڪرڻ، معلومات حاصل ڪرڻ
37	Excerpt	اقتباس ڪتاب مان ڪو خاص ٽڪرو نقل ڪرڻ ڪنهن مضمون جو جائزو وٺي پوءِ ان جو خاص ٽڪرو نقل ڪرڻ
38	Fiction	افسانوي ادب (ناول، ڪهاڻين جا ڪتاب وغيره)
39	Finding list	چونڊ ڪيل فهرست يا اختصاري فهرست

		ڪتابن جي چونڊ ڪيل فهرست يا خاص ۽ اهم موضوعن جي اختصار ٿيل فهرست
40	Fine	ڏَنڊُ / جرمانو / هرجاڻو ڪتاب مقرر وقت تي لائبرريءَ ۾ جمع نہ ڪرڻ تي معمولي ڏنڊ وٺڻ
41	First Indention	مصنفي لڪت: ڪئٽالاگ ۾ پهرين ليڪ جي نالي واري داخلا
42	Fly leaf	اَستَرُ / جُلد سان چهٽيل خالي پٺو پنو جلد جي اندران ۽ ڪتاب جي پهرين ورق ۽ ڪتاب جي آخري ورق جي وچ ۾ پٺو خالي پنو جنهن ڪي بائينڊگ وقت، ان جو هڪ پاسو جلد سان چنبڙايو ويندو آهي
43	Footnote	حاشيو ڪتاب جي مواد متعلق حاشيي ۾ يا صفحي جي آخر ۾ وضاحت ۽ چٽائيءَ سان لکيل مواد
44	Foreword	مهاڳ / پيش لفظ / ديباچو / مقدمو
45	Gazetteer	گزيٽيئر: سرڪاري اعلان يا انتظامي حڪمنامن جو رسالو جيڪو سرڪار پاران جاري ٿيل هجي
46	Gift Book	تحفو ڪتاب بطور سوکڙي
47	Hardware	هارڊ ويئر: ڪمپيوٽر جي پرزن يا مختلف حصن کي هارڊ ويئر چئجي ٿو
48	ISBN = International Standard Book Number	ڪتاب جي عالمي معيار جو نمبر / نئشنل لائبريري مان جاري ٿيندڙ ڪتاب جو عالمي نمبر
49	ISSN = International Standard Serial Number	رسالي / تحقيقي جرنل لاءِ عالمي معيار جو نمبر / شمارو
50	Index	ڏَسٽي

		ڪتاب جي آخر ۾ ڏنل خاص اسمن جي فهرست جيڪا ڪتاب جي مواد ۾ آيل نالن، ماڳن ۽ تاريخي واقعن کي صفحن جي نمبرن سان ڏسي يا نشامبر ڪري ـ سُجهائي (11)
51	Inter library Reference Service	ڪتبخانن جو پاڻ ۾ اندروني طور پڙهندڙ ۽ خاص طور محققن لاءِ حوالاجاتي تعاون ڪرڻ (اهو مختلف ڪتبخانن جي انتظاميا جي رضامنديءَ سان ممڪن ٿي سگهندو آهي)
52	Interlibrary loan	ڪتبخانن جو پاڻ ۾، ڪتابي مواد جو ڏيڻ ۽ وٺڻ ٻن يا ٻن کان وڌيڪ ڪتبخانن جو پاڻ ۾ 'ڪتاب ۽ ٻيولائبرري مواد' جو ڏيڻ ۽ وٺڻ
53	Knowledge of library	ڪتب خاني جي ڄاڻ يا ڪتابداريءَ جو علم لائبرريءَ جي متعلق ڄاڻ يا معلومات
54	Librarianship	ڪتابدار / ڪُتبدار ڪتبخانا سنڀاليندڙ طور پيشو اختيار ڪرڻ
55	Library	لائبرري: ڪتبخانو / اڀياس گهر / ڪتاب گهر اهڙي جاءِ جتي ڪنهن خاص ترتيب سان رکيل ڪتاب ۽ پڙهڻ جو ٻيو مواد رکيل هجي، ۽ عام و خاص ماڻهن جي لاءِ مختلف موضوعن تي ڪتاب پڙهڻ جي جاءِ يا ماڳُ
56	Library Advisory Committee	لائبرري مشاورتي ڪاميٽي (لائبرري جي ترقي لاءِ قائم ڪيل ڪميٽي)
57	Manual book	هدايتن جو ڪتاب / ننڍو ڪتاب هنر سکڻ لاءِ هدايتن جو ڪتاب
58	Manuscript	قلمي نسخو هٿ سان لکيل ڪتاب — هٿ سان لکيل ناياب ڪتاب
59	MLISc= Master of Library and	لائبرري سائنس ۾ ماسٽر ڊگريءَ جو نالو

	Information Science	
60	Monograph	مونوگراف: ڪنهن موضوع تي لکيل تحقيقي مضمون يا مقالو - تعليمي ڊگريءَ لاءِ لکيل موضوعي تحرير
61	Newspaper	اخبار: روزانو يا هفتيوار نڪرندڙ اخبار، خبر جو جمع آهي. ڪنهن وڏي پني تي روزانو مختلف خبرون لکي ڪري يا ڇاپي پڌري ڪئي وڃي. جديد دوءر ۾ ڪمپيوٽر تي انٽرنيٽ جي ذريعي پڙ اخبار آن لائن ٿئي ٿي تنهن کي اِي نيوزپيپر چئبو آهي
62	Non-Book material	غير ڪتابي مواد: جيئن رڪارڊ، ڪيسٽ، سِي ڊِي ۽ ڊِي وِي ڊِي، نقشا، فليش ڪارڊ، مائڪروفش ۽ فلم، آڊيو وڊيوز وغيره
63	Notation	نشاني، علامت
64	OPAC= On line Public Access Catalogue	آن لائن ڪتابن جي فهرست يا ڪيٽالاگ
65	Over view	مٿاڇرو جائزو، مختصر جائزو
66	P.L.A= Pakistan Library Association	پاڪستان لائبرري ايسوسيئشن پاڪستان ۾ لائبررين جي تنظيم: هن جي هر صوبي ۾ هڪ شاخ قائم آهي.
67	Pamphlet	پمفليٽ: ڪجهه ڇپيل صفحا يا پنا
68	Paper	ڪاغذ: پنو يا ڪاڳر / مقالو / امتحاني پرچو
69	Paperback	سادو، سستو - عوام لاءِ سستي طباعت
70	Papyrus	پئپيرس: پني جو هڪ قسم

		ـ پئپيريس مصر جي درياهن دجلہ ۽ فرات ۾ هڪ ٻوٽي جو نالو آهي. ـ پيپريس ٻوٽي جي ڏگهن پنن کي سُڪائي ۽ ڪُٽي سنهو ڪري لکڻ لاءِ استعمال ڪبو هو. ۽ ان کي گول رول جي صورت ۾ ويڙهي رکي ڇڏبو هو. اهڙا پيپريس رول اڄ بہ برٽش لائبرري، لائبرري آف ڪانگريس ۾ موجود پيا آهن. ـ .پئپيريس لفظ مان ئي پيپر لفظ نڪتو آهي. جنهن جي معنيٰ ڪاڳر يا پنو آهي. (12)
71	Paragraph	پيراگراف: ڪنهن مضمون يا ڪتاب مان چونڊيل ٽڪرو
72	Pictograph	تصويري علامت
73	Rare Book	ـ ناياب ڪتاب: جنهن ڪتاب جا ڇاپا اڻلڀ هجن يا پراڻا ڪتاب جيڪي بلڪل ختم ٿي چڪا هجن ـ مخطوطا جنهن جو هڪ ئي نسخو هجي ۽ ٻيا نسخا اڻلڀ هجن
74	Reader	ڪتاب پڙهندڙ يا پڙهي ٻڌائيندڙ ـ عدالت ۾ قانون جا ڪتاب يا ٻيو مواد پڙهي حوالا ڪيدي جج صاحب کي ٻڌائيندڙ ـ مائڪرو فلم جي ڪنهن بہ مضمون يا لکت کي وڏو ڪري پڙهڻ جي لائق بنائيندڙ مشن
75	Reading habits	پڙهڻ جي عادت
76	Reading room	پڙهڻ وارو ڪمرو
77	Review	نظر ثاني، جائزو
78	Rough paper	عارضي طور لکڻ لاءِ استعمال جو پنو
79	School	اسڪول: مڪتب / درسگاهہ
80	Script	مسودو يا لکت ـ هٿ جو لکيل يا ٽائپ ٿيل پنن جو دستو ـ هٿ سان لکيل پراڻو مواد
81	Seminar library	تعليمي اداري ۾ موضوعي ڪتبخانو

		ـ يونيورسٽيءَ جي ڪنهن ڊپارٽمينٽ ۾ يا ڪنهن تعليم جي اداري ۾ ڪنهن هڪ مضمون متعلق گڏ ڪيل ڪتاب جيڪي هڪ وڏي ڪمري ۾ لائبريءَ جي اصولن مطابق مرتب ٿيل هجن
82	Stone tablet	ڪَتبو ـ قبر يا ڪنهن خاص جاءِ تي لکيل مواد ـ مٽي يا پٿر تي لکيل عبارت
83	Tablet	ڦرهِي / سليٽ / مٽيءَ جي تختي / ٻَٽِي ڪاٺ جي مٽيءَ جي پڪل تختي جنهن تي ڪجهه لکيل يا لکجي هجي
84	Terminology	اصطلاح : اصطلاحن جو اڀياس ـ ڪنهن خاص علم، ڪم يا شعبي جي ڪاروهنوار ۾ استعمال ٿيندڙ خاص لفظ ـ مختلف شعبن يا ڌنڌن لاءِ استعمال ٿيندڙ ٻوليءَ جا خاص لفظ
85	Thesis	مقالو: تسلسل سان لکيل هڪ خاص عنوان تي طويل تحقيقي مضمون ـ اعليٰ تعليمي ڊگريءَ لاءِ لکيل مقالو
86	Writ	حڪم نامو ـ تحريري هدايت ڪورٽ جو حڪم نامو
87	Writable	لکڻ لائق ، تحرير ڪرڻ جوڳو ـ لکڻ جي لاءِ مناسب
88	Write	تحرير يا اکرن جهڙا چِٽَ ٺاهيندڙ
89	Write off	ڪڍي ڇڏڻ
90	Write out	مڪمل لکڻ / تفصيل سان لکي ڇڏڻ
91	Writer	ليکڪ ، مصنف ڪتاب يا مقالا لکڻ وارو
92	Write up	ليک، تحرير ڪيل، لکت کي ڇپرائي پڌرو ڪرڻ
93	Writing	تحرير، لکڻي
94	Written	لکيل، لکت ۾ آيل ـ لکي ڇڏڻ

’عِلم ڪُتب‘ خانا سان لاڳاپيل لفظن ۽ اصطلاحن جون ڏنل معنائون ۽ مفهوم، آڪسفورڊ ڊڪشنري، ڊڪشنري آف لائبرري سائنس، ڊڪشنري آف سائنس اينڊ ٽيڪنيڪل ٽرمس، جامع سنڌي لغات جلد 1 کان 5 ۽ ڪشاف اصطلاحات ڪتب خانہ ۾ بين اهم لاڳاپيل ڪتابن/لغتن کي سامهون رکي مدد ورتي ويئي آهي. هيٺ حوالاجاتي فهرست ۾ ترتيب سان تفصيل ڏنل آهي.

نتيجو:

اسان کي موجوده سائنسي ۽ ٽيڪنالاجيءَ واري دور چڱيءَ طرح سمجهائي ڇڏيو آهي ۽ ثابت پڻ ڪيو آهي تہ ڪنهن بہ ملڪ، قوم کي معاشي طور سڌارڻ ۽ وڌائڻ لاءِ فقط ۽ فقط علمي، سائنسي ۽ ٽيڪنالاجيءَ جي ڄاڻ سان ئي اهو سڀ ممڪن ٿي سگهي ٿو. اهڙي سگهاري علمي ڄاڻ قومن کي پنهنجي مادري ٻولي ۾ ئي پهچائي سگهجي ٿي.

اها عالمي حقيقت آهي تہ انسان پنهنجي مادري ٻوليءَ ۾ ئي وڌيڪ آسانيءَ سان سوچي، سمجهي ۽ اظهار ڪري سگهندو آهي. اِن لاءِ، اُن وٽ پنهنجي ٻوليءَ جي لفظن، اصطلاحن ۽ محاورن جو چڱو خاصو ذخيرو لازمي هجڻ گهرجي، ۽ اهو تہ خاص طور ان علم جي ماهرن (سبجيڪٽ اسپيشلسٽ) لاءِ تہ انتهائي ضروري آهي. تہ جيئن اُهي پنهنجي موضوع کي چڱيءَ طرح پروڙي سگهن ۽ ڪو بهتر ۽ نئون نتيجو ڏئي سگهن.

حوالا:

1. ٻرڙو، رياضت: لغت، ڪوش، لغت نامہ، فرهنگ ۽ قاموس اصطلاحن جو تقابلي جائزو، مقالو: سنڌي ٻولي، تحقيقي جرنل. حيدرآباد، سنڌي لئنگئيج اٿارٽي. جون 2019ع، ص 23_22.
2. Sayed, Amina, ‘Oxford English Sindhi Dictionary’, Karachi, 2010. p vii
3. بلوچ، نبي بخش، ’سنڌي لغات‘، جلد 1، سنڌي ادبي بورڊ، ڄامشورو 1960ع. مهاڳ، ص الف
4. Chopra, RN, ‘Dictionary of Library Science’, Anmol Publication, New Delhi, 1992.
5. Sayed, Amina, ‘Oxford English Sindhi Dictionary’, Karachi, 1995.
6. Kazi, M. A. Dr, ‘Dictionary of Scientific and Technical Terms’, English to Sindhi.
7. بلوچ، نبي بخش، ’سنڌي لغات‘، جلد 1 کان 5، سنڌي ادبي بورڊ، ڄامشورو 1998ع.
8. محمودالحسن، زمرد محمود، ’ڪشاف اصطلاحاتِ ڪتبخانہ‘ (اردو)، مقتدره قومي زبان، اسلام آباد، 1985ع.
9. Dad, Haji, ‘A Guide to Library & Information Science’, Poorab Academy Publisher,

Lahore, 2006. p 08

10. Kumar, Krishan, ‘An Introduction to AACR2’, Vikas Publishing House Pvt Ltd, New Delhi. 1986. p.09

11. همايوني، نياز حسين، حڪيم، ’سنڌ جي طبي تاريخ‘، ص 476، ڀاڱو 1، سنڌ سائنس سوسائٽي، ڄامشورو 1976ع.

12. پٿي، دوست محمد، ’پئپيرس کان پيپربيڪ تائين‘، ص 17-20، گلشن پبليڪيشن، حيدرآباد، 1992ع.

13. بلوچ، نبي بخش، ’سنڌي لغات‘، جلد 1، سنڌي ادبي بورڊ، ڄامشورو 1998ع.